

INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 7 Sayı/ISSUE 13 Yıl/YEAR: 2024

ALINDI/RECEIVED: 15-05-2024 – KABUL/ACCEPTED: 25-05-2024

1980 Sonrası Mardin'den İsveç'e Yapılan Göçten Sonraki Deneyim: Yerli, Biz ve Öteki Göçmen Gruplara Dair Algı

Experience after the Migration from Mardin to Sweden after 1980: Perception about Locals, Us and the Others

Deniz Can Kızıl¹ | Kadriye Şahin²

Abstract

This research is about the migration experiences of a group of relatives who migrated from Mardin to Sweden after the military coup on September, 12, 1980 in Turkey. The incidents they went through after they migrated to the country are the other spotlights of this research. How they perceived their identities, other immigrants and migrant groups in Sweden after migration and how they used the concepts of distance

Öz^{3 4}

Bu araştırma 12 Eylül 1980 Askeri Darbesinden sonra Mardin'den İsveç'e göç eden bir akraba grubun göç esnası ve sonrasındaki deneyimleri kapsamaktadır. Kürt etnisitesine mensup akraba bir grubun göç süreci ve İsveç'in göçmen politikası ile "öteki" olmak (Kızıl, 2023, s. 5) çalışmanın asıl temalarını oluşturmaktadır. Bu temalar ışığında göç sonrası İsveç'te kendilerine, yerli gruplara ve diğer mülteci ya da göçmen gruplara ilişkin

¹ Deniz Can Kızıl, Yüksek Lisans Öğrencisi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Göç Araştırmaları Anabilim Dalı, Hatay-Antakya, avdenizkizil@gmail.com, Orcid:0000-0002-5734-7107

² Kadriye Şahin, Doç. Dr. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, Hatay-Antakya, ksahin@mku.edu.tr Orcid:0000-0003-1139-8213

³ Bu makale, 2023 yılında Deniz Can Kızıl tarafından yazılmış olan "Mardin'den İsveç'e (Stockholm ve Uppsala) 1980 Sonrası Yapılan Göç ve Gündelik Hayat" başlıklı tezden türetilmiştir.

⁴ Bu tez çalışması öncelikle Covid-19 pandemisi gölgesinde başlamıştır. 20.01.2023 tarihinde tez savunması gerçekleştirilmiş ve süreç başarıyla tamamlanmıştır. Tezin teslim sürecine geçilemeden 06.02.2023 tarihinde 11 ilimizi derinden etkilen deprem felaketi meydana gelmiştir. Tezin teslim süreci hatıralardan silinmeyecek acılara tanıklık etmiştir. Bu makaleyi değerli öğretim ve aynı zamanda yazarlardan birisi olan Deniz Can Kızıl'ın deprem felaketinde çok genç yaşta kaybettiği dostu Ferhan Beşkardeş ve onun nezdinde tüm kayıplarımıza ithaf ediyoruz.

* Tezin alan araştırması sırasında çalışmaya katılarak konuyla ilgili bilgi, duygu ve deneyimlerini paylaşan katılımcılara çok teşekkür ederiz.

and closeness are two important topics analyzed in the scope of the research. The perceptions about immigrants in terms of the concepts of "otherness", "cultural racism" and "committing crime" are the focal points. The migration wave, started in 1980s, has continued because of political, economic and politic reasons. Qualitative research method is used in this research and interviews were held in the cities of Stocholm, Uppsala, Bolnes and Göteburg. The beggining of the research coincided with Covid-19 pandemic. It was impossible to go to Sweden and thus researchers couldn't personally inteviewed with participants. Semi-structured questions were prepared, online interviews were held through Voluntary Participant Form and researchers audiotaped the process. The interviewees are relatives and they are of Kurdish ethnicity. In the scope of the findings obtained from the field, it is aimed to analyze the perceptions of this immigrant group about locals, other immigrants and immigrants who arrived after them, through qualitative data. On the other hand, perceptions of the locals about immigrants are analyzed in the same scope. How they perceived their identities, other immigrants and migrant groups in Sweden after migration and how they used the concepts of distance and closeness are two important topics analyzed in the scope of the research. The perceptions about immigrants in terms of the concepts of "otherness", "cultural racism" and "committing crime" are the focal points. The migration wave, started in 1980s, has continued because of political, economic and politic reasons.

Keywords: Migration to Sweden, Migration experience, Alienation, Perception of crime.

algıları, yakınlık ya da mesafe kavramlarını kullanma biçimleri, "ötekileşti" olma süreçleri ile kültürel ırkçılık ve suç işleme bağlamlarına ayrıca yer verilmiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada İsveç'te Türkiye kökenlilerin yoğun olarak ikamet ettikleri Stocholm başta olmak üzere, Uppsala, Bolnes ve Göteburg şehirlerinde görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın saha araştırması planında, başlangıçta her ne kadar yüz yüze görüşmeler yapılması hedeflenmiş olsa da Covid 19 pandemisi nedeniyle İsveç'in sınırlarını kapatması alan verilerinin planlandığı biçimde elde edilememesiyle sonuçlanmıştır. Bu nedenle yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan Gönüllü Katılımcı Formu aracılığıyla online(çevrimiçi) görüşmeler yapılmış ve ses kayıtları alınmıştır. Görüşmecii profili akrabalık ilişkisine sahip ve aynı zamanda Kürt etnisitesine mensup bireylerden oluşmuştur. Alandan elde edilen bulgular kapsamında göç eden bu grubun yerli olanlar ile, diğer göçmenler ve sonradan gelen göçmelere ilişkin algıları ve yerelin göçmenlere ilişkin algıları nitel veriler ile açıklanmaya çalışılmıştır. Özellikle göç sonrası İsveç'te kendileri, yerli olanlar ve diğer mülteci ya da göçmen grupları nasıl algıladıkları, mesafe veya yakınlık kavramlarını nasıl kullandıkları, göçmenlere yönelik "öteki," "kültürel ırkçılık" ve suç işleme algısı konularına odaklanılmıştır. 1980'li yıllarda başlayan göç dalgası siyasi, ekonomik ve politik nedenlerle sürmeye devam etmiştir.

Anahtar kelimeler: İsveç'e Göç, öteki, kültürel ırkçılık, suç algısı

Giriş

Bu makalenin amacı, 1980 yılından sonra Mardin'den İsveç'e göç eden bir akraba grubunun göçten sonraki deneyimlerini nitel veriler ile ortaya koymaktır. Bilindiği üzere 12 Eylül 1980 yılı Türkiye Cumhuriyeti'ndeki askeri bir darbenin gerçekleştiği tarihe işaret eder (Kılın & Kalaycı, 2021, s. 167). Darbenin yol açtığı siyasi kargaşa ve çatışmalar sonucunda Türkiye'den yurt dışında farklı ülkelere bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu göç dalgası sadece yurt dışına değil ülke içinde de kitlesel yer değiştirmelere neden olmuştur⁵. Göç en genel tanımıyla coğrafi bir hareketliliğin sonucu oluşan nüfus dinamiğidir (Aydın, 2003, s. 341), ayrıca binlerce yıl öncesine dayanan insanlık tarihinde toplumların ortak yaşadığı bir süreçtir (Bartram, Poros & Monforte, 2017). Göçler, ekonomik buhranlar, iç savaşlar ve terör, iklim değişiklikleri, doğal afetler, dini nedenler, hastalık, nüfus değişimleri, bireysel nedenler, siyasi ve politik sebepler ile savaş gibi birçok nedenden dolayı ortaya çıkmış ve bir şekilde tarih boyunca devam etmiştir. (Longino, 2000; Castles, 2000; Emiroğlu & Aydın, 2003; Brown & Bean, 2005; (Castles & Miller, 2008; Karpat, 2013; Gökay, 2013; Önal & Keklik, 2016; Apak, 2014; Cohen & Sirkeci, 2016; Bulut, 2019; Çiftçi, 2019; (Sirkeci, Utku & Yüceşahin, 2019; Çataloğlu & Bulut, 2019; Çetin & Coşkun, 2020; Döner & Şahin, 2021; Karagel, 2021; Suna & Cereci, 2022; Yıldırım, 2019; Baygın ve Kalaycı, 2023). Göçlerin çeşitliliği ve buna bağlı olarak göçle ilgili kavramların fazlalığı, göçlerin tasnifinde de söz konusudur. Göçler nicelik, neden, zaman, mesafe, hukuk, kabul vb. açılardan değişik kategorilere ayrılmaktadır (Kalaycı, 2018, ss. 2-3). Bununla birlikte küresel ölçekte dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkan kısa ve uzun süreli çatışmalar küresel insan hareketliliğinin devamlılığını sağlamaktadır (Sirkeci ve Erdoğan, 2012, s. 298). Türkiye için bir göç ve göçmen ülkesi olduğu gerçeği ortadadır. Bu sürecin modern dönemdeki yansıması olan Avrupa'ya yaşanan göçler büyük ve çeşitli etkiler doğurmuştur (Eren & Aydın, 2016, s. 34). Darbenin önemli sonuçlarından biri, ülkenin içinde bulunduğu siyasi kargaşa ve çatışmaların Türkiye'den farklı ülkelere gerçekleşen yoğun bir dış göçe zemin hazırlamış olmasıdır. Darbeden sonra tahminlere göre Batı Almanya'ya on bin kişi iltica ederken, yaklaşık yirmi bin kişi siyasal sebeplerden dolayı Fransa, Belçika, Hollanda, İsveç, Avusturya ve İngiltere'ye göç eder (Mutluay, 2019, s. 99). İsveç, 1960'ların başında Türkiye ile işgücüne ilişkin bir anlaşma imzalar ve ilk kez Türk işçiler İsveç'e gider ve bunun sonucu zincirleme bir göç hareketliliği başlar (Larucea, 2015) İsveç'te 1971 yılında 4.6 bin Türkiye kökenli göçmen var iken 1983 yılında bu sayı 20.6 bin kişiye yükselmiştir.⁶ İsveç'e Türkiye'den yapılan göçler "bireysel girişimler, kitlesel iş gücü göçü, aile birleşimleri ve politik/etnik temelli iltica olarak sınıflandırılabilir (Göker, 2023, s. 505). 1980'li yıllarda ekonomik nedenler dışında siyasi nedenler iç göçü giderek arttırmış ve bunun sonucu zorunlu ve gönüllü göç kavramı daha yoğun kullanılmaya başlanmıştır (İçduygu & Sirkeci, 1999, s. 253). İç göçün yanı sıra 1980'li yıllarda iltica yoluyla göç edenlerin sayısında da artış olmuştur. İsveç iltica yoluyla göç etmek isteyenlerin talebini genellikle karşılayan bir ülkedir. Mengüç (1992, s. 15) 1986 yılından 1992 yılına kadar

⁵ Göç konusunda sıklıkla ele alındığı ve aynı zamanda Türkiye'de yapılan kırsal alan araştırmalarının kronolojik sıralamasına bakıldığında Türkiye'de yaşanan siyasal değişimlerin birbiri ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Topdemir- Koçyiğit, 2022, s. 175). Örneğin "1980'lerin sonu ve 1990'lı yılların ilk yarısında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da devam eden terör ve güvenlik gerekçesi ile köylerin boşaltılması, kent merkezlerine ve büyük kentlere yönelen zorunlu iç göç gerçekliğini tetiklemiştir." (Kaya & Gülersoy, 2023, s. 34).

⁶ Siatens Invandrarverk, Immandrare i Suerige 1983, Norköpping: Staiistik 3(84), s. 3. (Akt. Erder, 2006, s. 93).

İsveç'e yaklaşık olarak 6 bin kişinin iltica ettiğini belirtir. 25 Ekim 1965'te İsveç'e giden ilk üç Türk göçmenin, ardından 1 Ağustos 1966'da 60 göçmenin izlediği hikâye ilerleyen zamanlarda sığınmacılar ve Kürt mültecilerin baskın hale gelmesiyle devam eder (Bayram vd. 2009, s.92). Bu çalışmanın odağını oluşturan grup 1980 darbesinden sonra Mardin, İskenderun ve İsveç rotasında gerçekleşen zorunlu göçün eyleyicileridir ve politik söylemler ve çatışmalar bu dönemde göçün itici nedeni olarak karşımıza çıkar (Kızıl, 2023, ss. 17-18). Mardin'den İskenderun'a ve İskenderun'dan da İsveç'e gerçekleşen bu göç zorunlu göç kategorisinde değerlendirilmektedir. Zira Mardin göçün başlangıç noktası olup yoğun çatışma döneminde uygulanan "köy boşaltma" ya da "zorunlu göç" olarak literatüre giren kimi politikalar neticesinde Güneydoğu bölgesinin özellikle kırsal kısımlarından hem Türkiye'nin batısına doğru hem de yurtdışına doğru bir göç yaşamış (Mutluay, 2019, ss.106-107) olan yerleşim alanlarından birisidir. Bu makalede de 1980 yılı İsveç'e göç konusunda bir kırılma noktası olarak ele alınmış olup, sosyo-ekonomik ve siyasi nedenlerle Kürt etnisitesine mensup akraba bir grubun göç süreci ve İsveç'in göçmen politikası ile "öteki" olmak (Kızıl, 2023, s. 5) konularına değinilmiştir.

Göçün çekim merkezi olan İsveç İskandinavya Yarımadasında yer alır ve büyük çoğunlukla Luther mezhebine bağlı olup en fazla konuşulan dil İsveççedir (Tosun, 2019, ss. 17-18). 1975 yılında çokkültürlü bir devlet olduğunu ilan eden İsveç eşitlik, seçme özgürlüğü ve iş birliği ilkelerini temel alan (Abadan-Unat, 2006) bir ülkedir. İsveç II. Dünya Savaşından sonra Avrupa ülkelerinin diğerlerine göre daha ılımlı bir göçmen politikası izlemiştir (Akarçay, 2019, s. 208). İsveç, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana yaklaşık 150 bin kişiye siyasal sığınma hakkı vermiştir. Ülkedeki yabancı nüfusun yaklaşık yüzde 20'si siyasal sığınma hakkıyla İsveç'e yerleşmişlerdir (Erder, 2006, s. 92). Çokkültürlü bir politika izleyen ve kültürel çeşitliliği benimseyen İsveç'in dahil olduğu bu süreç göçün bir sonucu olarak ortaya çıkar (Gökay, 2013, s. 122). Özellikle geçtiğimiz yüzyılda mülteci kabulü, sosyal entegrasyon ve ılımlı göçmen politikası, iyi bir refah seviyesi sunması ayrıca çokkültürlü söylemi İsveç'i sürekli hedef ülke haline getirmektedir (Oppen, 1983, ss. 193-196). Diğer taraftan, başvuru koşullarındaki esneklik, aile birleşimine olan ılımlı yaklaşımı ve ılımlı bir çifte vatandaşlık yaklaşımı nedeniyle de çekim merkezi haline gelir (Akarçay, 2019, ss. 218-219). "... İsveç, sosyal refah devleti olgusuna dayalı politik görüşü ve işleyen demokrasisi ile sadece Avrupa'nın değil, dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olmuştur" (Anık, 2008, s. 92). Bütün bunlara ek olarak, 1999-2000 yıllarını kapsayan dünya değerler araştırmasına göre İsveç, Avrupa ülkeleri içerisinde yabancılara yönelik tutum ve fırsat eşitliği açısından en pozitif ülke olarak gösterilmektedir (Gerhards, 2009, s. 65). İsveç'in göçmenlere ilişkin yaklaşımları bu çalışma için gerçekleştirilen görüşmelerde de ılımlı, paylaşımcı, sosyal entegrasyonu başarılı olarak ifade edilmiştir (Kızıl, 2023). Ancak İsveç'in göçmen politikasında görülen şeffaf ve ılımlı tarafın göçmenlere yansıyan veya aynı yerde yaşayan farklı göçmenler arasında ortaya çıkan bir "ötekilik" algısı mevcuttur. Dahası uygulanan iskân politikası, göçmenler arasındaki kutuplaşmalar, göçmen ve suç algısı ve İsveç'te yükselen aşırı sağ partiler ve göçmen karşıtı politikalar katılımcılar tarafından vurgulanan temel konulardır.

Yöntem: yüz yüze görüşmeden online konuşmaya

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma doğrudan görüşmelerden elde edilecek bilgiler bakımından önemlidir (Patton, 2015, s. 501) ve özellikle göç

konulu çalışmalarda gündelik yaşam pratiklerini ve kişilerin duygu durumlarını ortaya koyar (Morawska, 2018). Nitel bir çalışma olan alan araştırması ise "orada olmak", "katılarak gözlem" ve "yerlinin bakış açısı" nı kavramayı (Altuntek, 2015, s. 7) mümkün kılarak "bireylerin konuşma ya da eylemlerinden, uygun dilsel ya da toplumsal davranışın genel betimlenişine uzanmaktadır" (Özbudun, Şafak ve Altuntek, 2007, s. 185). Bununla birlikte ele alınan konu hakkında olabildiğince ayrıntılı veri oluşturabilmek için farklı teknikler kullanılır (Kümbetoğlu, 2012, s. 38). Bu çalışmada açık uçlu sorulardan oluşan Gönüllü Katılımcı Formu, derinlemesine görüşme, amaçsal örneklem, ses kaydı teknikleri kullanılmıştır. Ancak tüm bu süreç 2019 yılında dünyada ortaya çıkan Covid-19 pandemisi nedeniyle 2 görüşme hariç diğerleri yüz yüze yürütülemedi ve bu nedenle çevrimiçi görüşme yapılmak zorunda kalınmıştır (Kızıl, 2023, s. 6). Çevrimiçi çalışma konusuna kısaca değinmek gerekirse, çevrimiçi çalışmalar ilk olarak 1990'lı yıllarda çevrimiçi toplulukların etnografisi şeklinde görülmeye başlar (Hine, 2008, s. 258). Sosyal araştırmalar, elbette uzun yıllardır çevrimiçi olarak yürütülmekte olup görüşmeler uzun süredir telefon veya skype üzerinden yapılabilmektedir (Lupton, 2021). Zaman içinde gündelik hayatın bir parçası olan internet teknolojisi bir araştırma için yöntemsel araç olarak kabul edilmişti (Stephens, 2007). Özbaş-Anbarlı (2020, s. 108), disiplinler arası çalışmalara ve farklı araştırma yöntemlerinin uygulanmasına geniş olanak veren dijital uzamlar, araştırma yöntemlerini eskiden koparmamakla birlikte, uzamın olanakları ve sınırlılıklarına bağlı olarak yeni bir biçime büründürdüğünü" söyler. Özbaş-Anbarlı'nın belirttiği gibi dijitalleşmenin dönüştürdüğü nitel araştırma yöntemi, bağlamından kopmadan birtakım tekniklerin uygulanmasına izin veren bir tekniktir. Farklı coğrafi konumlarda yaşayan insanlarla kolayca bağlantı kurabilmek, hiç şüphesiz çevrimiçi araştırma için en büyük fırsatlardan biridir (Kızıl, 2023, s. 8). Katılımcıların onayı ile görüşmeler diktafonla kaydedilmiştir. Ses kaydını onaylamayan katılımcılar için görüşme verileri yazılı olarak kayıt altına alınarak elde edilmiştir. Elde edilen ses kayıtları dikte edilerek yazı ortamına taşınmıştır (Kızıl, 2023, s. 9). Bollnes, Uppsala ve Stockholm'de yaşayan Kürtçe, Türkçe, İngilizce, İsveççe bilen 32-70 yaş arası kadın ve erkeklerden oluşan 23 katılımcı ile çalışma sürdürülmüştür (Kızıl, 2023, ss. 11-12). Son olarak bu çalışma Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 04.02.2021 tarih ve 25 sayılı kararı doğrultusunda gerçekleştirilen tez çalışması verilerine dayalı olarak ortaya çıkarılmıştır.

Öteki, ötekinin ötekileştirilmesi ve kültürel ırkçılık

Genel anlamda kimlik "biz" ve "öteki" ayrımına dayalı olur biçim kazanır. Başka bir ifade ile farklılık üzerinden benzerliğin inşa edilmesidir. Cornolly'nin (1995, s. 92) de ifade ettiği üzere "Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür." Bauman (1992, s. 3) "öteki"yi, " bizim gibi olmayan, bize ait olmayan yabancı, farklı olan kişi" olarak tanımlanırken, Derrida ise (1976, s. 158) "öteki aynın zıttı değil, aynın kimliğinin kaynağıdır" diyerek "öteki" kavramının sadece farklılıkla ilgili olmadığını, aynı zamanda bireylerin ve grupların kendilerini diğerlerine göre tanımladığını vurgular. Biraz daha geniş bir tanımla "öteki"; kişiler, toplumlar, kültürlerce sınıfsal ya da etnik olarak geçmişten günümüze farklı dönemlerdeki ilişkiler baz alınarak bir kişi, grup, sınıf ya da halkın farklılaştırılması ve ayrıştırılması şeklinde tanımlanabilir (Nahya, 2011). Böylece "öteki genellikle farklı olarak algılanır ve sonuç olarak toplumun sınırlarını marjinalize eder (Kızıl, 2023, s. 25). Ötekileştirmeye

ilişkin devletler önlemler alsalar da göç ve göçmen karşıtlığı “ötekinin ötekileştirmesi” şeklinde literatürde yer bulur ve öteki de ötekinin ötekisi olan da ister istemez farklı boyutlarda şiddetlere maruz kalır. Bu şiddetler nefret söylemi ve fiziki saldırı gibi bir skalada düşünülebilir (Belli & Aydın, 2017, s. 433). Toplumsal güçler dengesindeki bir değişiklik, bazı grupların prestijini ve sosyal ve ekonomik durumlarını diğerlerinden daha fazla tehdit edebilir⁷ (Wimmer, 1997, s. 31). Öte yandan “günlük yaşam aslında sıradanlığın, tekdüzeliğin ve tabii olanın alanıdır. Eski ile yenin, aynı ile farklın, ‘ben’ ile ‘öteki’nin karşılaştığı ve yine “ötekinin” “ötekileştirildiği” alandır.” (Özensel, 2020, s. 371). “İnsanın, ötekiyle karşılaşma serüveninin can alıcı noktası, günlük yaşamda kurulan yüz yüze ilişkiler sonucu edildiği deneyimlerdir” (Yıldırım, 2019, s. 17). ‘Öteki’ kabul edilebilirin ötesinde yer buluyorsa, bunun nedeni kültürel farklılıktan çok ötekinin kendisi için de anlaşılmasız olmasındandır (Eagleton, 2011, s. 115). “Bireyler arasında ya da toplumlar arasında meydana gelen çatışmalar genellikle ayrışmalara neden olur. Çatışma sonucunda meydana gelen ayrılıklar ise ötekileşmeye ya da yabancılaşmaya neden olacaktır” (Özalp, 2014, s. 233). Pierre Bourdieu, “ötekinin ötekileştirilmesi, egemen grup tarafından sosyal dışlanma ve ayrımcılık mekanizmasıdır, bu sayede egemen gruplar güç ve ayrıcalıklarını korurlar” (Bourdieu, 1984, s. 112) diyerek, “ötekinin ötekileştirilmesi” kavramının sosyal eşitsizlik ve adaletsizlik gibi konularla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Kızıl, 2023, s. 26). Antropolog Edward Said’e göre (1978) “ötekinin ötekileştirilmesi” kavramı, kültürel emperyalizm ve Batı normlarının ve değerlerinin Batı dışı kültürlerle dayatılması gibi konularla ilişkilidir.

Bu çalışmanın temalarından birini oluşturan ırkçılık ise biyolojik ve kültürel açıdan iki gruptan birisinin diğeri üzerinde kurduğu egemenlik ideolojisidir (Clair ve Denis, 2015, s. 857). ırkçılığa dair hayat bulmuş diğeri bir tanım ise Guillaumin’e aittir. Guillaumin (1995, s. 30) ırkçılığı, belirli bir toplum parçasının güç ilişkileri sistemi dâhilinde faaliyet gösteren belirli bir sembolik sistem olarak nitelemektedir. “20. yüzyılın başlarında soy kavramı, ten rengi, fizyolojik yapı gibi dış görünüme yansıyan farklılıkların beraberinde, görünmeyen farklılıkların yansımaları olarak da ortaya çıkmaktadır” (Ünlütürk, 2015, s. 100). Kaya’ya (2022, s. 40) göre ise ırkçılık şu şekilde tanımlanmaktadır: Küresel dünyada ırkçılığın biyolojiden beslenen sürecine kültürel ırkçılık kavramı eklenmiştir. Post-endüstriyel Avrupa, ekonomik kriz ve sosyal ayrışma yaşarken aynı zamanda kültürel ırkçılığında yükselmesinde etkili olmuştur (Wren, 2001, s. 141). Kültürel ırkçılık kısaca, sosyal dışlanma veya şiddet örneğinde olduğu gibi “olumsuz etnik klişeleştirmenin ırkçı etkileri” olarak tanımlanabilir (Pred, 2000, s. 6)⁸. İsveç’te ‘göç açısından kritik’ bir bakış açısına sahip olanlara yönelik olarak “ırksız bir kültürel ırkçılığın” varlığını varsayılmaktadır (Bosetta, 2012). Ancak yasa koyucular ve siyasi irade bu yönde eğilim gösterse de özellikle kriminal durumlarda kültürel ırkçılık kavramının inşa edildiği görülmektedir (Kızıl, 2023).

Mekân ve ötekinin barınması

İsveç’te genel nüfusa yönelik konut yardımı politikaları 1930’larda uygulamaya girmiştir. Ancak zaman içinde aile politikaları ve konut politikalarındaki değişim nedeniyle hedefler

⁷ Yıldırım’ın (2019) Burdur ilindeki Afrikalı ve Suriyeli göçmenler ile yerli grup arasındaki ilişkileri ele aldığı çalışması bu tespiti örnek oluşturur.

⁸ Bu bağlamda özellikle fenotipik (ten rengi) niteliklerin yerli grup ile göçmen grup arasındaki ilişkileri nasıl etkilediğini örnekleyen iki çalışma için bkz. Yıldırım (2019), Yıldırım (2021).

değişmiştir. Şimdiki uygulamaların ana amaçlarından biri ekonomik olarak zayıf olan hane halklarının elverişli konut şartlarında yaşamasını temin etmektir (Erdal, 2012). 1965 yılında konut için önerilen çözümlerden birisi Milyon Konut Programı'ydı. Bu program kapsamında yapılan konutların aileler için uygun olmadığı, estetiklikten uzak olduğu ve orta sınıf İsveçliler için dahi uygun olmadığı gibi nedenlerden dolayı daha sonra düşük gelirli İsveçliler ile göçmenler buralara yerleştirilmiştir (Akarçay, 2019). "1980 yılında çıkarılan bir yasa ile konut dağıtım mekanizmasında oluşan ayrımcı uygulamalara son verileceği, göçmen ailelerinin ve diğer sorunlu ailelerin istedikleri konutlara yerleşebilecekleri düşünülmüştür" (Erder, 2006, ss. 134 -135). Ancak, Wiktorin'in (1982) yaptığı inceleme sonuçlarına göre, 1980'den 1982 yılına özellikle göçmenler konusunda da hiçbir olumlu ilerlemenin olmadığı anlaşılmaktadır (aktaran Erder, 2006, s. 125). 1990'ların konut politikalarında ise, muhafazakâr olan Moderate Parti'nin konut kiralama devlet desteğini azaltması veya ödenekleri kesmesi sonucu kiralık ve satılık konut fiyatlarının artması yönünde yaşanmıştır. Bu durum geliri düşük göçmenlerin şartlarını daha da kötüleştirmiştir. Kültürel, demografik, sosyal ve ekonomik koşullar temelinde etnik dışlamalar geçmiş yıllara göre giderek artmıştır (Akarçay, 2019, s. 214). Dolayısıyla konut sorunu, toplumu hem ekonomik sınıflar olarak hem de yerliler ve göçmenler olarak ayırtmaktadır (Lundborg, 2013). Göçmenler özellikle de Türkler yoğun olarak Stockholm'a yerleşmiştir (Erder, 2006, s. 109). İsveç'in 1960-1970 'li yıllarda uyguladığı konut politikasından yıllar sonra Stockholm yeniden bir imar ve inşaa sürecine girer ve bu süreç toplumsal sınıfı ortaya çıkarır. Stockholm ilk bakışta toplumsal sınıflara göre mekansal farklılaşmanın olmadığı zannedilebilir ama belirgin bir toplumsal ve fiziksel ayrışma sürecinin meydana geldiği gözlemlenir. Şöyle ki kent merkezinde %90 oranında bir özel konut sahipliği mevcuttur ve üst -orta gelir gruplarınca yeniden keşfedilen itibarlı bir mekan olarak düşük gelir sahibi grupların ikamet edebileceği bir yer değildir. (Erder, 2006, ss. 114-118). Türklerin yoğun olarak yaşadığı şehir Stockholm olsa da 1980'li yıllardan sonra gidenler için özellikle şehir merkezinde ikamet etmek neredeyse imkansız hale gelmiştir. Katılımcılardan elde edilen bulgular bu kentin göçmenlerin iskanı konusunda ayrı tutulduğunu desteklemektedir. Ayrıca bulguların desteklediği bir diğer nokta ise konut sorununa karşı önceden giden akrabaların yönlendirmeleri ve yardımı doğrultusunda tedbir olarak bu problemi kendi yöntemleri ile çözenler de olmuştur.

Başlangıçta Stockholm'ü istedik ama orada ev kalmamıştı, herkes orayı istiyordu. (Kadın, 52 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Başta akrabalarda kaldım, devlet ev de sağlamıştı ama kullanmıyordum. Çünkü ev, akrabalarımın olduğu şehirde değildi, Stockholm'de de okul okumak istiyordum. Devlet Stockholm'de ev vermedi (Erkek, 58 yaş, üniversite mezunu, Stockholm).

Ben konut sorunu yaşamadım, çünkü konutu devletten beklemedim, önce bir ev bulup ondan sonra göç ettim. Ev bulma konusunun zor olduğunu gelmeden mutlaka bir yer ayarlamam gerektiğini akrabalarım söylemişti (Erkek ,48 yaş, üniversite mezunu, Uppsala).

Göç sonrası mekânsal ayrışma İsveç'in göçmen politikasının bir yansıması olarak ortaya çıkar ancak aynı zamanda akrabalık bağları mekânsal ayrışmayı inşa eden ilişkiler ağını da ortaya

çıkarmaktadır. Stockholm en çok tercih edilen şehir olmasına rağmen Bollnäs ve Uppsala'da akrabaların dağıldığı şehirler olduğu için göçmenler bu şehirlere mecburi olarak yönelmişlerdir.

...Sonra akrabalarımıza yakın olalım diye Bollnäs'i istedik, devlet bize eşya sağlayamayacağını yalnızca daireyi sağlayabileceklerini söyledi biz yine de kabul ettik. Yemek yardımı vardı kan parası diyorduk, normalde onunla sadece yemeği karşılayabiliyorsun ama biz kendimizi sıktık, akrabalarımız da yardım etti, o yardımlarla eşyalarımızı aldık yavaş yavaş (Kadın, 52 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Göçmenler için sağlanan konutlar dışında göçmen kamplarının da barınma için bir çözüm önerisi olarak sunulduğu görülmektedir. Ayrıca bulgulardan anlaşılacağı üzere önceki yıllarda eşyalı evler verilirken yıllar içinde boş konut veya kamplara yönlendirmeye doğru bir evrilme söz konusu olmuştur.

Bizden önce, gelen mültecilere, tüm eşyaları olan evlerde oturma imkânı sağlamışlar. Biz geldiğimizde bu tip evler bitmişti, kamplar vardı. Göçmenler var orada sadece. Orada yine eşyalı daireler veriyorlardı ama biz istemedik (Kadın, 52 yaş, lise mezunu, Stockholm).

İsveç'in yıllar içinde uyguladığı çokkültürlü toplum yapısına paralel gibi görünen ancak derinlemesine yapılan araştırma ve incelemelerde aslında iskân politikasının "öteki" olan göçmen gruplarını daha da ötekileştirmiştir. İsveç'in günümüz göçmen politikası üzerine katılımcılardan elde edilen bulgulardan aslında banliyöleşmenin olduğu ve bunun İsveç'in göçmenleri eşit şekilde ülke geneline dağıtmadıkları algısının olduğu ortaya çıkmıştır.

Banliyöleşme var, konut sorunu büyükşehirlerde inanılmaz bir ölçüye ulaşmış durumda, ikinci el kiralama seçeneklerinde de inanılmaz bir rant var, kiracılar, başkasının evini göçmenlere iki katı fiyatlara veriyorlar. Bize yakın bir yer var eskiden orada oturuyorduk çok temiz bir yerdi, şu anda olayların en yoğun olduğu yerlerden biri, her hafta araba yakılıyor, adam vurma olayları oluyor, akşamları oradan geçmiyoruz. Bu devletin yanlış yerleştirme politikasının bir sonucu, göçmenleri eşit dağıtmalı ülkeye (Kadın, 56 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Bayram vd. (2009, s. 91) yaptığı çalışmada İsveç'in yıllardır göçmenlere uyguladığı entegrasyon politikasının başarıları yanında özellikle Stockholm'ün aşırı mekânsal ayrışmasında da görüldüğü gibi farklılık ve dışlanma ile sınırları belirlenmiş olan "göçmen" barınma mekanları ortaya çıktığını belirtir.

Yerli ve göçmen: benim hiç İsveçli arkadaşım olmadı

İsveçli olanlar ile göçle gelenler arasın da ki sosyal, duygusal, mekânsal ya da ekonomik konularda mesafe bulunmaktadır. Bazı katılımcılar İsveç'te ayrımcılığa uğramadıklarını belirtse de büyük çoğunluğu bu ayrımcılığı dile getirmiştir (Kızıl, 2023, s. 53). Göker, yaptığı çalışmada İsveç'teki ayrımcılığı şöyle ifade eder: "İsveç'te etnik ayrımcılığın, özellikle iş yaşamında, son derece yaygın olduğu kabul edilmektedir. İsveç'teki Türkler, ayrılmış bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Dil problemleri, mekânsal ayrışma, kültürel farklılıklar ve ayrımcılık etkileşimi

ve entegrasyonu olumsuz yönde etkilemektedir.” (2023, s. 508). Yerli ile göçmen arasında inşa edilen ve ötekini vurgulayan sınır diğer bir anlamda ayrımcılık katılımcılar tarafından farklı şekillerde dile getirilmiştir.

Çocukken biraz tabii ayrımcılık vardı. Çünkü sen biliyorsun geldiğinde zaten onlar gibi değilsin. Yani görünüş olarak onlar gibi değilsin. Görüntü olarak %100 biliyorsun oradan değilsin. Ondan dolayı biraz kültür farklılığı olduğu için sistemin biraz daha dışına kayıyorsun (Erkek, 42 yaş, üniversite mezunu, Uppsala).

Gündelik hayatta karşılaşmalar, samimi duygular, arkadaşlık bağları gibi alanlardaki ayrımcılık örnekleri yapılan görüşmelerde şu şekilde aktarılmıştır:

Çalıştığımız yerde sıklıkla gelip giden müşteriler olurdu, bu müşteriler bizim dükkanımıza geldiğinde selamlaşırdık, şakalaşırdık samimi davranırlardı, ancak onları başka yerlerde İsveçli arkadaşlarının yanlarında gördüğümüzde selam verdiğimizde samimi davranmazlardı sanki uzaktan tanıyorlarmış gibi göz ucuyla selam verir geçerlerdi, bu bana dışlanmış hissettirirdi. Bunlara sıklıkla denk geldim (Erkek, 48 yaş, üniversite mezunu, Uppsala).

Yukarı da yer alan bulgular doğrultusunda İsveçlilerin göç eden grubun mekânında iken samimi, ancak kendi etnisitesine mensup bireyler arasında ise mesafeli olduğu söylenebilir. Özellikle selamlaşma şekli ve beden dili ile kurulan iletişim göçle gelenlere kendilerini dışlanmış hissettirmektedir. Yine İsveçli olmak ile göçmen olmak arasındaki farklar ve çalışma koşulları şu şekilde dile getirilmiştir:

Yani başlarda çalışma üzerine giden arkadaşlar çok kötü şartlarda çalışıyorlar, açık sözlü olmak gerekirse biraz kötü muamele de görüyorlar iş veren tarafından. Çok böyle minnettar, radikal, yani bizim insanlarımız kadar merhametli değiller. Burada vatandaş olan zaten 3-0 önde sonradan gidenler için çünkü o çalışmasa da İsveç hükümeti ona yardım ediyor yani. Sosyal destek alabiliyor, ev kirasıdır, aylık bir miktar para olsun. Sonradan gidenler gerçekten de bir 5-6 yıl büyük çileler yaşıyor (Erkek, 36 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Doğrudan ayrımcılığa maruz kalmasa da isim ve görüntüsünün farklılığı gibi nedenlerden dolayı gizli bir ırkçılığın olduğunu ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır.

Ben doğrudan, ırkçı bir vaka yaşamadım gizli bir ırkçılık var, ismim görünüşüm itibarıyla İsveçli olmadığım anlaşılıyor bu sebeple İsveçliler başta bana soğuk yaklaşabiliyor ancak çocukken geldiğim için kültürlerine iyi adapte olduğumdan ve İsveççem anadil düzeyinde olduğundan sonradan o bariyer aşıyor (Erkek, 32 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Göçmen gruplar arasında genellikle dil önemli bir bariyerdir. Dilin, kültürlerarası etkileşim ve ulus aşırı bağ üretimleri açısından kritik bir eşik olduğu söylenebilir (Topdemir Koçyiğit, 2023, s. 2018). Yukarıda yer alan bulguda İsveç dilini anadil düzeyde öğrendiğini belirten katılımcı, bu

öğrenimden sonra diğer bir deyişle İsveç kültürüne uyarlanma sürecinin başarılı bir şekilde yürütülmesi sonucu toplumsal kabul gördüğünü vurgulamaktadır.

Katılımcılardan sadece İsveç değil genel anlamda İskandinav ülkelerinde dışarıdan gelen kişilerin kabulünün zorluğuna yönelik bir algı vardır. İsveç'te yaşanan ötekilik duygusu aynı zamanda Türkiye'ye geri dönme yönünde motivasyonun oluştuğu belirtilmiştir.

İsveçlilerin belki de genel olarak bilmiyorum İskandinav ülkelerinde insanlar kolay kolay yabancıları kendi içlerine kabul etmezlerdi, hiç İsveçli arkadaşımız olmadı. Devlet memurlarından da ayrımcı muamele gördüm. Bizim işte dosyamızda cevap çıkmadı acaba ne zaman çıkar?' diye sorduğumuzda 'işte belli değil şu an inceleme devam ediyor' 'ne zaman çıkacak' dediğimizde 'belli değil dedim zaten size, bekleyeceksiniz, beklemek istemiyorsanız geri dönün, gidin, nereden gelmişseniz gidin orada bekleyin' falan, o tarzda cevaplar aldık yani birkaç defa 3-4 defa bu şekilde cevap verildi. İlkinde bu cevap bana verildiğinde bende bir kırılma oluştu artık yani İsveç'e dönüp orada kalmaya dönük bir kırılma oldu, hevesim kırıldı, isteğim kırıldı ve geri dönmeye de bir istek güçlendi, tam aksine artık (Erkek, 48 yaş, üniversite mezunu, Uppsala).

Bu verilere ek olarak şunu da belirtmek gereklidir. Ayrımcılık, dışlanma, öteki olma, dostluk bağlarını kuramam gibi sınırlar özellikle ilk kuşak göçmeler arasında daha çok yaşanmış, İsveç'te doğanlar arasında ise önceki kuşağa göre bu mesafe bazı konularda azalmıştır.

Etnisiteye göre algı: Onlar öyle, bunlar böyle, biz şöyleyiz

İsveç'in yıllardır sürdüğü ılımlı göçmen politikasının bir sonucu olarak ülke neredeyse dünyanın birçok bölgesinden göç alan bir ülke haline dönüşmüştür. Farklı cemaat bağları ile bağlı olan bu grupların, ülkeye göç etme zamanları, göç motivasyonları, sosyo-ekonomik durumları, sosyal sınıfları, inanç ve kültürleri de farklıdır. Kendileri de göçmen bir gurup olan katılımcılar göz eden diğer göçmenler işe ilgili farklı düşüncelere sahiptir. İsveç'te kendi varlık alanını borçlu olduğu İsveç devletinin göçmen politikasını eleştirenler olmuştur.

Ben olsaydım, uluslararası bir hak var, şartları var, ben bunların dışında hiçbir göçmeni almazdım. Devletin araştırması lazım, sahte belgelerle gelenler var, kötü niyetli insanlarla dolmaya başladı bu ülke (Erkek, 60 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Tam olarak gelen özellikle son dönemde gelen göçmenler İsveç'e uyum değil de İsveç'i kendilerine benzetmeye çalıştılar. Yani diyelim ki bazı kurallarına uymuyorlardı mesela özellikle İsveç'te fazla hırsızlık, gasp olayları yoktu mesela o şeyler daha fazla arttı gibi (Erkek, 46 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Çokkültürlü bir misyondan yola çıkarak, bu duruma uygun bir eğitim politikası benimseyen İsveç'in bu süreci iyi yönetmediği, kültürel uyarlanmanın küçük yaşlarda yapılması gerektiği ve belirli bir yaş grubunun üzerinde olan göçmenlerin ülkeye alınmaması yönündeki katılımcı söylemleri ülkeye sonradan gelen göçmenlerin önce gelenler tarafından dışlanmasıyla da ilişkilidir.

Eğitim politikasını değiştirdim, yabancıların burada kendi kültürlerini yaşamaya çalışması sosyal hayatı bozuyor, gençler erken yaştan itibaren eğitilmeli. Belirli bir yaştan sonra gelen insanları eğitmen imkânsız, belirli bir yaştan sonra gelenleri kabul etmezdim, gelecekte bile bu kişilerin eğitimli insanlar arasından seçilmesini isterdim (.56 yaş, kadın, lise mezunu, Stockholm).

İsveç kültürüne geç yaşta adaptasyonun zoru olduğu görüşünün yanı sıra ayrıca farklı etnisteye mensup göçmenlerin uyarlanma sorununu daha çok yaşadığı ancak bunun devletin bütçesinden yeteri kadar pay alamamalarından mı kaynaklandığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu gruplardan birisi Somali'den gelenlerdir.

Somali gibi bazı ülkelerden göçmenlerin İsveç kültürüne adaptasyonlarının daha zor olduğunu pratikte görüyoruz. Bu direkt onlardan kaynaklı mı bilmiyorum, belki de onlardan önce gelen göçmenlerin şartları daha iyiydi, şu anda göçmenler arasında işsiz sayısı 700.000 bu kadar fazla göçmen olması da onların adaptasyonuna devletin yeterince bütçe ayırmamasına sebep olmuş olabilir (Erkek, 68, Üniversite Mezunu, Stockholm).

Öteki göçmenlere karşılık biz olmanın tanımlandığı bir diğer durum suç işleme durumudur. Suç veya suçluluk konusunda göçmenler potansiyel olarak görülmektedir. Konuyla ilgili veriler diğer bir bölümde ayrıntılı olarak verilmiştir. Burada öteki olan göçmende suç işlemeye yönelik algı araştırma yapılan katılımcı grup tarafından hangi dinamikler üzerinde acılanılmaya çalışıldığı noktasına kısaca değinilmiştir.

Bence çok suç işliyorlar aynen doğru (göçmenleri kastederek) o da şeye bağlı, 13-14 yaşında gelen sadece 2-3 sene burada kalan bir göçmen ailesi ilk önce dediğim gibi hiçbir şekilde şansı yok neden? Çünkü anaları, babaları hiçbir şekilde güzel bir iş bulamıyorlar hemen. Ondan sonra buranın sistemini bilmiyorlar yani çocuklarına güzel bir hayat kuramıyorlar hemen. Lazım yani birkaç sene lazım bu çocuk için. Demiyorum %100 herkes böyle ama neden göçmen çocukları da suç işliyorlar? Çünkü görüyorlar İsveç, İsveçli çocuk iPhone 10 iPhone 11 alıyorlar tabi o da bakıyorlar şimdi onun babası da iPhone 10 alamaz çocuk nasıl yapacak? Bu topluma göre onun da şeyi olması lazım bir telefonu olması lazım ne yapacak? Belki bir telefon orda buluyor cebine koyuyor diyor benimdir. Burada bir göçmen olarak biz de göçmenlerdeki suça yatkınlığı görüyoruz. Filistinli çocuklar suça daha yakın, Somali'ler daha yakın. Neden? Bilmiyorum. Onun kültürüne mi bağlı? Anne ve babasıyla gelmemiş mi? O yatkınlıklar var (Erkek, 38 yaş, üniversite mezunu, Stockholm).

Katılımcıların vurguladığı bir diğer nokta ise kamusal alanda göçle gelenlerin yeni karşılaşmalara verdiği tepkidir. Afganistan örneği üzerinden verilen bilgiler göçmenlerin dini kimliğine de referans ifadeler taşımaktadır. Afganistan bilindiği üzere İslam dinine mensup bir

devlettir. Kapalı bir toplum olan Afganistan kökenliler için kamusal alanda kadın ve erkek karşılaşmaları katılımcılar tarafından şu şekilde diler getirilmiştir.

...Bir de özellikle Afganistan'dan gelenler orada mesela kızlar erkekler hep ayrı bütün bayanlar hep kapalı ama İsveç'e geldiklerinde böyle açık kızları, bayanları gördüler mi çok sarkıntılık oldu (Kadın, 38 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Burada dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi katılımcıların Afganistan erkeklerine yönelik yorumudur. Kapalı bir toplumdaki gelen Afganlıların kamusal alanda kadınlara davranış biçimini "sarkıntılık" olarak adlandırmakta, belki de bu durum daha muhafazakâr yalayan bir grubun "damgalanması" olarak da değerlendirilebilir. Sonuç olarak katılımcı, göçmenleri tek bir topluluk olarak görmeyip, göçün kaynak ülkesine göre göçmenleri sınıflandırılmış teoride ırksal ayrılmış gibi gözüken bu yaklaşım ise çalışmanın içine girince, ırksal bir ayrımcılıktan ziyade kültürel bir ayrımcılık olarak tanımlanabilmiştir (Kızıl, 2023, s. 52). Ayrıca katılımcılar Somali, Suriyeli ve Kürt gruplar içinde aşiret geleneği olduğu, önceki yıllarda bunun daha fazla olduğu ama artık azaldığını vurgulamaktadır (Kızıl, 2023). Bu yönü ile de diğer göçmenler ile olan benzer kültürel yapılarını dile getirmektedirler.

Bir "damgalama" aracı olarak göçmen ve suç/suçluluk

Göçmenler çoğu zaman potansiyel bir suçlu olarak görülmüştür. "Çoğu ülkede göçmenlerin kriminal davranış yönelimli oldukları, göçmenlerin yerli doğumlu olanlardan daha fazla suç işledikleri veya işlenen suçların önemli bir oranının göçmenler tarafından işlendiğine dair yaygın bir algının/kanaatin egemen olduğu dikkat çekmektedir" (Kızmaz, 2018, s. 564). Beckley, Kardell ve Sarnecki (2017, s. 41) İsveç'teki göçmenlik ve suçluluk konusundan 1970'lerden beri yapılan araştırmaların analizinin sonucunda İsveç'teki göçmen suçluluğunun, çoğunlukla İsveç'in göçmenlere tepkisine ve göçmenleri kabulüne bağlı olduğunu belirtirler. 2017 yılında İsveç'te bir suç işlediğinden bahisle makul şüphe ile hakkında soruşturma yapılan kişilerin %58'inin göçmen kişilerden oluştuğu ortaya çıkmıştır (Adamson, 2020). İsveç'te yükselişte olan SD Partisi hükümetin, göçmenlerin suça karışma oranlarını gösteren istatistiksel çalışmalar yapmadığını ileri sürmektedir. Nitekim BRÅ (İsveç Milli Suç Önleme Konseyi) tarafından bu konuyla ilgili 2005 yılında yapılan çalışmada, bir suçla itham edilen kişilerin çoğunluğu iki ebeveyni de İsveç'te doğan kişilerden olduğu, ayrıca ebeveynlerinden biri ya da ikisi yabancı ülke doğumlu olan kişilerin büyük çoğunluğunun da herhangi bir suçla itham edilmediği ortaya konmuştur⁹. Göçmenler ve suç işleme arasında kurulan bağ bazen istatistiksel verilere dayanırken, çoğu zaman da önyargılara, medya ve siyasetçilerin yarattığı algılara ve yanlış değerlendirmelere dayanabilmektedir. Suç bu yönleriyle siyasal bir malzeme haline de gelmiş ve birçok siyasetçi bu konu üzerinde geliştirdiği politikalarla halk desteğini arkasına almaya çalışmıştır. (Kızıl, 2023, s. 57). İsveç Demokratları

⁹ The Swedish Crime Survey, BRÅ (2018), <https://www.bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/swedish-crime-survey.html> (Erişim Tarihi: 25.04.2020).

Partisi (SD) bu örneklerden birisidir. Partinin temel ideolojisi göçmen karşıtlığı üzerine kurulmuştur.¹⁰ Katılımcılar SD'nin yükselişinde göçmen grupların etkisi olduğunu söylemektedir.

Bazı göçmenlerin, İsveç'in düzenini bozduğuna katılıyorum, İsveç devletinin onlara yardım etmeye mecbur olduğunu düşünüyorlar, devletten beklentileri çok yüksek, sosyalde çalışanlara (İsveç Göç ve Sosyal Yardım Dairelerini kastederek) kötü davranıyorlar. SD'nin yükselişini yeni gelen göçmenlerin bu tavırlarına bağlıyorum. Bazı yabancı kesimler bu partinin (SD'yi kastederek) yükselmesine sebep oldu. Onları kışkırttılar, büyümesine sebep oldular. Sosyal hayata uygun olmayan tavır ve giyimleriyle İsveçlileri kışkırttılar. Mademki bu ülkeye taşındın, bu ülkede kendi ülkeni yaşamaya çalışmayacaksın, bu ülkenin kurallarına uyacaksın. Göçmen aileleri çocuklarına hiç sahip çıkmıyorlar. Göçmen çocukları çok fazla suç işliyor özellikle madde kullanımı, çeteleşme, hırsızlıklar arttı. Bir yerde, onlara oy veren İsveçlilere hak veriyorum. Hatta bazı göçmenler bile onlara oy veriyor (Erkek, 58 yaş, üniversite mezunu, Stockholm).

Ülkelerin vurguladığı iç güvenlik teması, kimlik merkezli toplumsal güvenlik anlayışından farklı olarak, göçmenlerin o ülke içerisinde hayatını sürdüren ve radikal sağ partilerce ülkenin "gerçek sahibi" olarak gösterilen vatandaşların gündelik yaşamlarındaki güvenliklerine tehdit oluşturmalarıyla alakalı söylemi ifade etmektedir. Bu bağlamda göç güvenikleştirme politikasıyla ele alınırken, aynı zamanda göçmenler de suçlanma-suç öznesi durumuna getirilme sürecine dâhil edilmektedirler (Kızıl, 2023, s. 58). SD partisinin yükselişi göçmenlerin suç ile ilişkilendirilmesi ve bunun sonucu potansiyel suçlu olarak görülen göçmen karşıtı söylemi kendisine seçim yatırımı olarak kullanılması da katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. SD partisi göçmenleri bir iç güvenlik sorunu olarak gören tutumunun ülke kalkınmasına katkıda bulunan göçmenleri de olumsuz etkilediğine dair ipuçları yer almaktadır.

SD Partisi, ırkçı ve faşist bir harekettir. Popülizm tüm dünyada arttı, SD de bunun gibi, yabancı karşıtı söylemleri, göçmenlerin olumsuz davranışlarıyla birleşince onlara oy kazandırdı ama bu yanlış. Göçmenlerin %20'si sorunluysa, kalan %80'i de bu ülkenin kalkınmasını sağlamıştır (Kadın, 56 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Göçmenlerin suç işlemesi, bu eylem dışında kalan göçmen gruplarının kendilerinin de bu süreçten psikolojik ya da resmi başvurularının olumsuz etkilenebileceği korkusu taşımaktadır.

¹⁰İsveç Demokratları Partisi (SD) İsveç'te ulusal düzeyde seçim başarısı kazanmış tek aşırı sağcı parti olarak 2010 yılında ilk kez parlamentoya girer. Parti temel ideolojisini yabancı düşmanlığı (zenofobi) ve göçmen karşıtlığı üzerine inşa etmiştir. Parti temel ideolojisini yabancı düşmanlığı (zenofobi) ve göçmen karşıtlığı üzerine inşa etmiştir. Bu bağlamda seçim politika ve söylemlerini; (1) Etno-milliyetçilik bağlamında göçmen-sığınmacı karşıtlığı, (2) göçmen-sığınmacı karşıtı "etnik milliyetçi" propaganda, (3) göçmen-sığınmacı karşıtı "ekonomik" propaganda, (4) göçmen-sığınmacı karşıtı "suç ve kriminalite" propagandası üzerine oturtmuştur. Parti 2014 ve 2018 genel seçimlerinde seçim başarısını dikkat çekici biçimde arttırmış ve bugün İsveç'in üçüncü büyük partisi haline gelmiştir. Partinin bu seçim başarısı, İsveç'te gündemi meşgul eden önemli tartışmalara yol açmıştır (Akarçay, 2021. s. 167).

Hatta vurguladıkları temel konu İsveç yasalarına uygun davranışlar bile öteki olarak algılandıklarıdır.

Bazen çekiniyorum, bazı göçmenlerin suç işlemeleri toplumda huzursuzluk yaratıyor acaba bizim de başvurumuzu etkiler mi diye düşünüyorum. Zor oluyor, ben kurallara uyuyorum ama uymayan göçmenler yüzünden bize de kötü bakıyorlar (Erkek, 48 yaş, üniversite mezunu, Uppsala).

Göçmenler, bir suç işlediğinde ya da tepki gören bir şey yaptıklarında, sanki hepimiz böyleymişiz gibi oluyor, kanunlara, kurallara uygun yaşamamıza rağmen bazen bizi de suçlu görüyorlar (Kadın, 52 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Katılımcılar suç işlemeyi göçmen çocukları ile ilişkilendirmektedir ve göçmen çocukların ailelerinin ilgisiz olduğu belirli suçların yoğun olarak göçmen çocuklar tarafından işlendiğini belirtmektedir.

Belirli suçları maalesef %80-90 göçmen çocukları işliyor. Bu ailelerinin sahip çıkmamasından, benim kızım da göçmen çocuğu ama master yapıyor, 5 dil biliyor. Ben de sahip çıkmasaydım belki o da böyle olurdu. İsveç insan haklarına saygısından dolayı bir yabancı suç işlediğinde bunu "yabancı yaptı" diye haber yapmıyor böyle istatistikler de tutmuyorlar (Erkek, 58 yaş, üniversite mezunu, Stockholm).

Katılımcılar tarafından, suç oranının artmasının nedenlerinden birisi göçmen ailelerin homojen bir şekilde barınıyor olması ve görece eğitim eksikliği, ekonomik koşullar ve bunun beraberinde eğelen çeteleşmenin göçmen ve suçlu ilişkisini arttırdığını belirtilmiştir.

Suç oranlarının artmasının sebebi, göçmen ailelerinin belirli bir yerde toplanması, çocukların eğitim ve iş olanaklarının olmaması, bunun çocukları çeteleşmeye götürmesidir. Çeteleşmeyle birlikte gelen toplumsal baskı ile, aileler de çocukları kontrol altına alamayınca, çocuklar kriminalize oluyor. Eğitim düzeyinin düşük, göçmen sayısının çok olduğu bazı yerlerde suç inanılmaz artmış ve bu da göçmen karşıtlığına sebep oluyor, her şeyin sebebini göçmenler olarak görüyorlar. Ama bu durum geçmişe göre biraz düzeldi bir ara çok artmıştı. Çeteler genelde birbirleriyle çatışıyor, kavga ediyor (Kadın 56 yaşında, lise mezunu, Stockholm).

Göçmenlerin potansiyel suçlu olarak İsveçliler'den daha fazla suç işleyebileceğini ancak suça itiliş nedenlerini göçmenlerin dezavantajlı durumundan olabileceğini, bu dezavantajın ülkelerden ayrılma sebeplerine ya da maddi ihtiyaçlarına dayandıran dolayısıyla da milliyetten çok ihtiyaçlarındna kaynaklandığını belirten katılımcılar bulunmaktadır. İşlenen suçun boyutu göçmenler ile İsveçli olanlar arasında bir ayrım noktası olarak da görülmektedir (Kızıl, 2023, s.60).

Göçmenlerin İsveçlilerden daha fazla suç işlediğine katılıyorum ama bunu bilerek yapmıyorlar, birçoğu gerçekten savaştan, terörden kaçıp gelmiş, psikolojileri bozuk ve bazen de yaptıklarının suç olduğunu bilmiyorlar (Kadın, 52 yaş, lise mezunu, Stockholm).

...Bilmiyorum sanki bir yerden okudum, gördüm, küçük şeyleri göçmenler yapıyor işte; hırsızlık ne bileyim böyle küçük. Büyük cezaları alan bu banka soyma bilmem ne, bunu İsveçliler yapıyor (Kadın, 42 yaş, yüksek lisans, Uppsala).

Göçmenlerin suça katılımının daha yüksek olduğu algısı çeşitli sebeplerden kaynaklanıyor olabilir. Birincisi göçmenler, sırf göçmen oldukları için belirli önyargılarla, çeşitli suçlarla tanıklar veya mağdurlar tarafından daha çok itham ediliyor olabilir. Kendi ülkelerinde suç olmayan davranışları göç ülkesinde oranın kanunlarını bilmediklerinden tekrarlıyor olabilirler, göçmenlerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar, ayrımcılığa uğramaları veya topluma yabancılaşmaları gerçekten de onları suç işlemeye itiyor olabilir. Suç istatistikleri ülkelerin kendi ceza kanunlarına bağlı olarak gelişmektedir. Ayrıca dünya genelinde suç oranları büyük ve kalabalık şehirlerde daha yüksektir, göçmenlerin de yaşamak için bu tip şehirlere yerleşmesi göçmenler arasındaki suç oranlarına ilişkin ortalamaları arttırıcı bir unsur olabilir.¹¹ Bunların yanında adalet sistemi göçmenlere karşı daha sert işliyor olabilir. (Kızıl, 2023, ss. 59-60).

Öteki bir durum olarak İsveç'te aile bağları, kadın ve erkek

Aile ve akrabalık bağları, toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyete göre kamusal alan kullanımı kültürüne göre değişen bir durumdur. Katılımcılar bir taraftan İsveç kültürü ile entegrasyonu sağlamaya çalışırken diğer taraftan Anadolu'dan taşıdıkları gelenekleri sürdürmeye devam etmektedir. İsveçliler ile araştırmaya konu olan grubun katılımcılarının en çok vurguladıkları şeylerden birisi aile bağlarıdır. 18 yaşına gelen çocukların ayrı bir birey olarak hayatına devam etmesi durumu, Anadolu toplumunda neredeyse çocuğun üzerinde hiç bitmeyen aile kontrolü ile tamamen tezatlık oluşturmaktadır.

İsveç kültüründe şunu kabul edemiyorum; aile olarak, aile bağlarının fazla olmamaları, herkesin kendi başına hareket etmeleri, 18 yaşından sonra kendi ayakları üstünde durmayı yani aileye bağlı olmamayı. Bizde çocuklarımız mesela 30-40 yaşında da gelse sürekli çocuk gibi geliyor bize, sürekli kontrolümüzde olmasını istiyoruz ama onlarda öyle bir şey yok (Erkek, 60 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Katılımcılar için aile bağlarının sıkı olması ve maddi olanaklarını paylaşmaya devam etmesi, İsveçlilerin 18 yaşını geçmiş çocuklarına yaklaşım şeklinden oldukça farklıdır. Hatta "iyi" olma hali aile bağlarının ve aile bireylerinin rollerini sürdürmesi olarak betimlenmiştir.

Aile kavramına bakınca zaten 'iyi ki biz böyle değiliz' diyorsun. Mesela o cimrilikleri de var İsveçlilerin, bir restorana gittiler mi herkes; anne, baba, çocuklar herkes ayrı ayrı kendi parasını öder, çocuklar 18 yaşına geldiğinde aileleri çıkarır onları evden ya kira ödeyecekler evde, yemeklerinin parasını ödeyecekler ya da o evi terk edecekler o şekilde mesela. Beğenmiyordum bu hareketlerini (Kadın, 38 yaş, lise mezunu, Stockholm)

¹¹ The Swedish Crime Survey 2021, BRÅ (2018), <https://www.bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/swedish-crime-survey.html> (Erişim Tarihi: 25.04.2020).

Katılımcıların ısrarla üzerinde durduğu konu anne-baba ve çocuklar ile maddi olanakların paylaşılmaması durumu. Yukarı da geçene bulgularda İsveçlilerin cimri olduğu için herkesin kendi parasını ödediğini belirtmişti. Aşağıdaki bulguda hesabın ayrı ödenmesi yeniden vurgulanmıştır.

İşletme yerim oldu burada- bir örnek verebilirim- bir aile geldi 2 çocuğuyla gelip yemek yemek istediler, önce baba siparişini verdi parasını ödedi oturdu sonra karısı geldi baktı o da ödedi kendi parasını diğer çocuk da baktı o da ödedi parasını bir çocuk baktı baktı baktı gitti oturdu. Dikkatimi çekti böyle çağırdım çocuğu dedim” Aç değil misin?” “Açım.” Dedi, “Niye sipariş vermedin.” Dedim, “Param yetmiyor.” Dedi. Anne, baba kardeşi de orada oturup yemek yiyor yani böyle o da bakıyor yani, çok tuhafıma gitmişti. Sonra çocuğu çağırdım dedim “Ne kadar paran var?” al dedim istediğin yemeği söyle ben sana ikram edeyim dedim, sevinerek aldı götürdü. Baktım yani çocuk orada aç kalır anne baba yiyor kardeşi yiyor o da bakıyor. Yani onların kültür şeyleri (kültürlerinden bahsederek). O çok tuhafıma gitmişti. Yani bunu kabullenemiyorum (Erkek, 60 yaş, lise mezunu, Stockholm).

Yerelin öteki tarafı aile bağları üzerinden kurulurken diğer bir dinamik ise kadınların mahrem alanları ilişkilidir. “Ayıp” kavramı üzerinden anlatılan olay İsveçli kadınların bedensel sınırlarını kendilerinin çizmesi ile ilişkilendirilmiştir. Katılımcı, bir taraftan ayıp diğer taraftan ise onlarda öyle ayıp kavramı farklı diyerek konuyu şu şekilde örneklendirmektedir:

Bir gün eşim geldi eve dedi ki sana bir şey anlaticam aklımı yitirecektim. Dedim ne oldu, dedi ki bir kadın gördüm çırlıçıplaktı. (Gülerek) Nasıl yani dedim, kadının biri hem güneşleniyormuş hem de camı siliyormuş ama orada ayıp falan gibi kavramlar farklı olduğu için hiç çekinmeden üstsüz bir şekilde camını temizliyordu. Orada normalmiş ama eşim şok olmuştu. Kadın erkek konusunda, beni en çok şu şaşırttı, ilk gittiğimizde kadınların ve erkeklerin kahvede yanyana oturduğunu görmek beni şaşırtmıştı bir de otobüs şoförü kadın gördüğümde de şaşırmıştım (Kadın, 66 yaş, lise mezunu, Uppsala).

Yukarı da yer alan nitel bulguda değinilmesi gereken diğer bir durum ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkindir. Günümüz de halen kadın şoför kavramı Türkiye’de yaygın değildir. İsveç’e göç edilen döneme bakılacak olursa hep erkekler tarafından yapılan bir mesleğin kadınlar tarafından yapılıyor olması yeni bir karşılaşma durumudur. Ayrıca genelde erkeklere özgü bir alan olan kahvenin mekânsal olarak her iki cinsiyet tarafından aynı anda kullanılması yerelin diğer bir özelliğidir.

Sonuç

İsveç, göçmen yerleşimi konusunda izlediği ılımlı politikası nedeniyle diğer Avrupa ülkelerinden ayrılmaktadır. 20. yüzyıl boyunca İsveç’in farklı nedenler ile farklı coğrafyalardan göç almaya devam etmiştir. İsveç, göç etme konusunu problemleri bir alan olarak görmek yerine, göç edenlerin entegrasyon yoluyla ülkeye dahil olmasına olanak sağlamış, süreci kolaylaştırmıştır. Ancak yıllar içinde değişen ekonomik koşullar ve iç siyasal baskıların etkisi ile göç politikasında değişimler meydana gelmiştir. Özellikle 21. yüzyıl bu değişim yoğun olarak karşımıza çıktığı yüzyıldır. Göstergeler İsveç’in sağcı söyleminin gün geçtikçe göçmen karşıtlığı üzerinden iktidarını

daha da meşrulaştıracağı yönündedir. İlimli ve göçmen yanlısı politikalarına rağmen İsveç aslında aynı zamanda görünmeyen bir ayrımcılığı da farklı kollardan inşa etmiştir. Bunun en açık örneklerinden birisi konut politikası ve göçmen barınma alanlarıdır. Türkiye kökenli göçmenler İsveç'te belirli şehirlerde ve bu şehirlerin belirli mahallelerinde yoğunlaşmaktadır. Bunun sebebi de göçmenlerin barınması konusunda izlenen yol ve kentsel dönüşümler sonucu şehir merkezlerine alınmayan daha çok bir anlamda getto diyebileceğimiz mekanlarda yığılmalar olmuştur. Bu durum sadece bu çalışmaya konu olan Kürt kökenli göçmenler için değil, dünyanın farklı bölgelerinden gelen göçmenlerinde yerleşimi bakımından aynıdır. Bu şehirlere en güzel örnek Stockholm kentidir. Stockholm kent merkezi göçmenlerin talebine rağmen ilk başlarda barınma alanının dışında tutulmuştur. Bu durumun nedeni Erder'in ortaya koyduğu açıklama ile daha iyi anlaşılmaktadır: 1970 yılından bu yana oluşan gelişmeler, kentsel konut alanlarında ve Stockholm'de toplumsal tabakalaşmaya göre farklılaşmış konut alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Erder, 2006, ss. 134-135). Entegrasyon politikasını dikkatle yürütmeye çalışan İsveç barınma alanlarının ayrışmasını destekleyen konutlaşma politikası nedeniyle göçmenlerin öteki olarak kalmasına neden olmuştur.

Bu çalışmaya konu olan katılımcı grup kendilerini hem hem Kürt hem Türk (buradaki kasıt Türkiyeli olmak) hem de İsveçli olarak melez bir kültüre sahip olduklarını belirtir (Kızıl, 2023). Bu grubun göç tarihi yaklaşık 40 yıllık bir süreci kapsamaktadır. Ancak bir taraftan melez bir kölürü sahip olduklarını belirtirken diğler taraftan İsveç'in öteki olanlarından olduklarını da söylerler. Bir taraftan kendilerini öteki olarak tanımlarken diğler taraftan göçle gelenleri ve İsveçlileri de bazı noktalarda kendilerine karşı olarak öteki konumuna yerleştirirler. Aydın (2019, s.103) bu durumu şu şekilde belirtir. "Türk topluluğu içerisinde 'bile' oluşan 'yeni göçmenlere' ve 'göç' süreçlerine tepki 'yerli İsveç'liler açısından daha da ilginç sonuçlar çıkarabilecektir." Yerli İsveçliler göçle gelenlere, göçle gelenler ise kendi içlerinde farklı dinamikler ile diğler göçmenlere belirli sınırlar örmektedir. Bunlardan birisi özellikle suçluluk ve suç algısıdır.

Göçmen ve suç algısı çoğu ülkede siyasetin bir metası haline dönüşmüştür. İsveç'in son yıllarda göçmenlere karşı izlediği politika, göçmenleri suç ile ilişkilendirerek yerli gruplardan oy devşiren yükselen sağcı partilere güç vermektedir. Göç eden bireylerin öteki olarak görölmeye devam edilmesi ayrımcı ve giderek ırkçı bir duruma doğru evrilmektedir. Buradaki ötekilik durumu yerlinin göçle gelenle ve göçle gelenlerin sonradan göçle gelenler ile bazı etno-dinsel gruplara karşı bir argüman olarak kullandıkları dışlamadır. Göçmen gruplar arasında ise farklı etnisitelere mensup olanların suç işleme eğiliminin daha yüksek olduğu söylenir. Örneğin katılımcı grup tarafından Somali ve Afganistan'dan gelenlerin küçük suçlar işlemeye eğilimli olduğu İsveçlilerin ise daha büyük ölçekte suç işleme potansiyeli olduğu belirtilmiştir. Yine bulgular İsveçlileri 'in göçmen karşıtlığının nedeninin yine göçmenlerin kriminal vakalarından kaynaklandığını belirtmektedir.

Katılımcı grup açısından öteki olan şeylerden birisi de İsveçliler 'in aile ilişkisi ve kamusal alanda kadının görünümüdür. Özellikle ilk göç edenler arasında İsveçliler 'de kadının örneğin Anadolu'da erkeklere özgü bir alan olan kahvede erkekler ile yan yana oturması garipsenerek karşılanmıştır. Yine kadının mahrem alanını kendi belirlemesi, kıyafet tercihi gibi konular dile getirilmiştir. Benzer bir şekilde Anadolu'da anne-baba veya büyükler tarafından küçüklerin ya da

çocukların masrafları karşılanırken İsveçli ailelerde çocuk ve anne-baba ilişkisinin 18 yaşından sonraki ayrışması, çocukların sorumluluklarını tamamen kendilerinin üstlenmesi öteki olarak kabul edilmektedir. Sonuç olarak yerlinin göçmenlere, göçmen olanların diğer göçmen gruplara karşı sürdürdüğü öteki ve yabancı algısı ve bunu güçlendiren sağ parti politikaları bu süreci beslemektedir.

Kaynaklar

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adamson, G. (2020). Migrants and Crime in Sweden in the Twenty-first Century. *Society Dergisi*, (57), 9-21.
- Akarçay, P. (2019). İsveç'te Göçmen Politikaları ve Entegrasyon. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 207-222. <https://doi.org/10.17336/igusbd.446879>
- Akarçay, P. (2021). İsveç'te Göçmen politikaları kapsamında aşırı sağ partinin yükselişi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 76(1), 165-190.
- Anık, M. (2008). *Çok kültürlü bir toplumda kimlik algısı: İsveç'te yaşayan Türk göçmenler örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Apak, H. (2014). Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin örneği. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Aydın, B. (2019). İsveç siyaseti ve Türkiye kökenli göçmenlerin katılımı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(1), 71-108.
- Aydın, S. (2003). "Göç". *Antropoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bartram, D., Poros, M. V. & Monforte, P. (2017). Göç meselesinde temel kavramlar. (I. Ağabeyoğlu Tuncay Çev.) Ankara: Hece Yayınları.
- Baser, B., & Levin, P. T. (2017). *Migration from Turkey to Sweden: Integration, belonging and transnational community*. London: Bloomsbury Publishing.
- Baygın, A. & Kalaycı, İ. (2023). Orta Doğu'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin ekonomik ve sosyal etkileri. S. Beyoğlu & A. İnginar Kemalioğlu (Edl.), *Sosyal, kültürel ve ekonomik yönleriyle Türkiye'de göç ve göçmenler* (ss. 373-409). Ankara: Altınordu Yayınları.
- Bayram, N., Nyquist, H., Thorburn, D. & Bilgel, N. (2009). Turkish Immigrants in Sweden: Are They Integrated?. *IMR*, 43(1), 90-111.
- Beckley, A. L., Kardell, J. ve Sarnecki, J. (2017). Immigration and crime in Sweden. *In The Routledge Handbook on Crime and International Migration (41-54)*. London: Routledge.
- Belli, A. ve Aydın, A. (2017). Türkiye'deki suriyeli nüfusa karşı gelişen nefret söylemleri ve sosyal medya, *Kayes 2017 I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi*, 12-13-14 Ekim 2017, (s. 428-439). Kahramanmaraş.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: a social critique of the judgment of taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bulut, M. (2019). Immigrants' access to resources: the case of Syrian Immigrants in Turkey. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 90-99.
- Castles, S. M. & Miller, M. J. (2008). Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri. (B. U. Bal & İ. Akbulut Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Clair, M. & Denis, J. S. (2015). "Racism, sociology of". *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, (9), 857-863.
- Cohen, J. & Sirkeci, I. (2016). "Migration and Insecurity: Rethinking Mobility in the Neoliberal Age". J. G. Carrier (Ed.), *After the crisis, anthropological thought, neoliberalism and the aftermath* (pp. 96-113). Routledge.

Çataloğlu, S. & Bulut, M. (2019). "Artificial borders and nationalism: Turkmen migration from Iraq to Istanbul". M. Bulut ve K. Şahin (Eds.), *Anthropological Perspectives On Transnational Encounters In Turkey: War, Migration of Coexistence* (pp. 19-31). London: Transnational Press London,

Çetin, B. & Coşkun, M. (2020). Hatay'a yönelik iskânlarda (1960-2007) göç yönetiminde yaşanan yetersizliklerin kültürel adaptasyon ve mekân aidiyetine etkileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 103-118.

Döner, P. & Şahin, K. (2021). This is not my decision; I have no alternative. perceptions and experiences of marriage age and family planning among Syrian women and men: a primary care study. *Primary Health Care Research & Development*, 22, 1-9.

Eagleton, T. (2011). *Kültür yorumları*. (Ö. Çelik, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Erdal, S. (2012). Küreselleşme sürecinde refah devleti uygulamaları açısından isveç modelinin değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Eren, V. & Aydın, A. (2016). Türkiye'de kentleşme sürecinde yeni bir olgu: Suriyeli kentliler. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 2016-2, 31-38.

Göker, G. (2023). İsveç'e Göç. G. Kaya (Ed.), *cumhuriyetin göçlerle dolu 100 yılı:100 başlıkta göç yazıları* (ss. 501-510). Cem Yayınevi.

İçduygu, A. (2006). *Avrupa birliği ilişkileri bağlamında uluslararası göç tartışmaları*. İstanbul: TÜSİAD.

İçduygu, A. & Sirkeci, İ. (1999). *Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde göç hareketleri, 75 yılda köylerden şehirlere*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İçduygu, A. & Ünal T. (1998). *Türkiye'de iç göç: sorunsal alanları ve araştırma, Türkiye'de iç göç*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

İsveç Dışişleri Bakanlığı (2017). Facts about migration, integration and crime in Sweden.

Kalaycı, İ. (2018). *Ortadoğu'dan Türkiye'ye yapılan göçler 1923-2000*. Mauritius: Lambert Academic Publishing.

Karagel, H. (2021). Coğrafya kader değildir: Göç olgusu. İ. Kalaycı ve G. Kalmış (Edl.), *Çağlar boyu göç (tarih-kültür-medeniyet)* (ss. 1-32). Gazi Kitabevi.

Kaya, Y. (2022). *ABD'de etnik-kültürel ırkçılık: George Floyd'un ölümünün ABD'nin Uluslararası imajına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.

Kaya, G. & Gülersoy, A.E. (2023). Türkiye'de iç göç. G. Kaya (Ed.), *Cumhuriyetin göçlerle dolu 100 yılı:100 başlıkta göç yazıları*. (ss. 11-40). Cem Yayınevi.

Kılın, T. & Kalaycı, İ. (2021). Türkiye'de iki darbe arası dönemde öğretmen ve öğrenci örgütlenmeleri (1960-1980). *Kafdağı*, 6(2), 165-179.

Kızıl, D. C. (2023). *Mardin'den İsveç'e (Stockholm ve Uppsala) 1980 sonrası yapılan göç ve gündelik hayat* (Master's thesis). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi.

Kızmaz, Z. (2018). Göç ve suç arasında bir ilişki var mı?: bütüncül bir bakış. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 562-599.

Larrucea, C. V. (2015). *2 Historical and demographic considerations. the integration of descendants of Migrants from Turkey in Stockholm* (pp. 25-41). C. Westin (Ed.), Amsterdam: Amsterdam University Press.

Mengüç, A. (1992). *İlk gelenler–kendi ağzından İsveç Türkleri 1*. İstanbul: Paymaş AŞ.

Mutluay, B. (2019). *12 Eylül 1980 Sonrası Türkiye'den İngiltere'ye Politik Göç (1980- 1989)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Nahya, Z. N. (2011). İmgeler ve ötekileştirme: cadılar, yerliler, avrupalılar. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 27-38.

Opper, S. (1983), Multiculturalism in Sweden: a case of assimilation and integration. *Comperative Education Dergisi*, 19(2), 193-196.

Özalp, A. (2014). Ötekileştirme: sembolik etkileşimci bir bakış. *Toplum Bilim Dergisi*. 8(16), 227-235.

Özbaş Anbarlı, Z. (2020). Dijital etnografi: dijital uzamı anlamak için bir yöntem. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 10(20), 87-113.

Özensel, E. (2020). Farklılıkların bir arada yaşamasında bir sorun alanı olarak ötekinin ötekileştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (43), 369-378.

Patton, Ö. Q. (2015). *Qualitative research and evaluation methods*. New York: SAGE Publications.

Pred, A. (2000). *Even in Sweden: racisms, racialized spaces, and the popular geographical imagination*. Berkeley: University of California Press.

Topdemir Koçyiğit, O. (2022). Türkiye Kırsalında Göç, Akrabalık Bağları ve Köylülüğün Sürdürülebilirliği. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 5(9), 173-189. <https://doi.org/10.35235/uicd.1124369>

Topdemir-Koçyiğit, O. (2023). Graz'daki Türkiye Göçmenlerinde Almanca Edinimi, Toplumsal Yaşama Katılım ve Kırılganlık. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 194-225.

Ünlütürk, Ö. (2015). "İrk" kavramının tarihsel gelişimi ve adli Antropolojide kullanımı. *Antropoloji*, (29), 93-116.

Wren, K. (2001). Cultural racism: something rotten in the state of Denmark?. *Social & Cultural Geography*, 2(2), 141-162.

Yıldırım, A. (2019). "The Guest doesn't like another guest, and the host likes neither": somalı refugees forgotten in a satellite town. M. Bulut and K. Şahin (Edl.) *Anthropological Perspectives on Transnational Encounters in Turkey: War, Migration and Experiences of Coexistence* (pp. 43-58). London: TPL.

Yıldırım, A. (2021). Burdur ilindeki somalili sığınmacılar örneğinde kültürel kimlik ve kadın sunneti. *Milli Folklor*, 17(131), 34-46.